

Alevtina TARVEL

VENEMAA JA SOOME TÖÖLISKLASSI REVOLUTSIOONILISED SIDEMED AASTAIL 1905—1907

Vene keisririigi muulasrahvaste rahvuslik vabastusliikumine oli 1905.—1907. aasta revolutsiooni üks komponente. Nende rahvaste töölisklassi liidutaotlustes kajastus diferentseerumine klassideks, mis tõi kaasa rahvusliku vabastusliikumise väljumise kodanliku natsionalismi raamidest revolutsiooni teele. 20. sajandi algul, kui Venemaa oli jõudnud imperiaalsi ja kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ajajärku, hakkas rahvuslik vabastusliikumine arenema proletariaadi juhtimisel.

V. I. Lenin oma töodes rõhutab, et Soomes omandasid tööliste väljastumised eriti suure ulatuse ning et Venemaa ja Soome tööliste liit on võidu tagatis võitluses tsarismi ja kodanluse vastu.¹ Bolševikud eesotsas V. I. Leniniga käsitlesid 20. sajandi algul rahvusküsimust lahutamatus seoses sotsiaalse progressi eest peetava võitlusega, s. t. probleemina, mis on allutatud kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ülesannetele, sealhulgas tsarismi kukutamisele kui revolutsiooni põhiülesandele. Nagu igal sotsiaalsel revolutsioonil paljurahvuselises riigis, nii oli ka 1905.—1907. aasta revolutsioonil eri piirkondades eripärasusi, mis olid tingitud majandusliku ja poliitilise arengutaseme, samuti töölisklassi poliitilise küpsuse ja revolutsiooniliste organisatsioonide väljakujunemistastme erinevustest. Soome töölisklass võis oma huve kaitsta legaalseid võitlusmeetodeid kasutades, teisest küljest aga Soome kodanluse surve, Soome Töölispartei programmi orienteerumine Lääne-Euroopa maade (II Internatsionaali) töölispartei programmidele, partei kollektiivse liikmeskonna põhimõte, partei sotsiaalne heterogeensus, vasak- ja parempoolsete võitlus Soome Sotsiaaldemokraatlikus Parteis ning Soome töölisklassi nõrk kontsentratsioon soodustasid oportunisti arenemist Soome töölisliikumises. Kuid 1905.—1907. aasta Vene revolutsiooni mõjul muutus Soome töölisklassi taktika, arenes massiline töölisliikumine, tugevnes parteisisene võitlus Soome Sotsiaaldemokraatliku Partei revolutsioniliste ja reformistlike rühmituste vahel, kusjuures revolutsiooni ajal hakkas domineerima vasakpoolne sotsiaaldemokraatia.

*

Venemaa ja Soome töölisklassi revolutsiooniliste sidemete historioograafia piirdub üksikute nõukogude ja soome ajaloolaste töödega (J. Daškov, H. Moosberg, A. Ovtšinnikova, J. Simpura, M. Vlassova jt.).²

¹ Ленин В. И. Полн. собр. соч., т. 5, 352—357, 218—222; т. 12, 73—80; т. 19, 219—220, 127—130 и др.

² Власова М. Н. Участие финских красногвардейцев в Свеаборгском восстании 1906 г. — Скандинавский сборник II. Таллин, 1957, 222—256; Дашков Ю. Ф. У истоков добрососедства. Из истории российско-финляндских революционных связей. М., 1980, 1—121; Мосберг Г. И. О связях эстонских и финских трудящихся в 1900—1918 гг. — Скандинавский сборник V. Таллин, 1962, 135—162; Овчинникова А. Я. Интернациональная солидарность рабочих России и Финляндии в революции 1905—1907 гг. Автореф. канд. дис. М., 1980; Овчинникова А. Я. Революция 1905—1907 гг. и рабочие Финляндии. — В сб.: Рабочий класс России в период буржуазно-демократической революции. М., 1979; Simpura, J. Suomen ja Venäjän vallankumousliikkeen suhteesta. — Rmt.: Suurlakkovuosi 1905. Kuopio, 1955, 135—159.

Kuid teema seisukohalt on tähtis ka kirjandus, mis käsitleb üldse Soome töölisliikumist aastail 1905—1907. Oktoobrirevolutsiooni-eelses soome ja vene autorite ning nõukogude uurijate tööd annavad probleemi marksistliku käsitluse.³ Nad vaatlevad Soome töölisliikumist lahutamatus seoses Venemaa töölisklassi üldiste võitlusülesannetega kodanlik-demokraatlikus revolutsioonis. Pärast Teist maailmasõda on Soomes ilmunud töid, milles näidatakse, et tõeline juhtiv jõud 1905.—1907. aasta rahvuslikus vabastusvõitluses oli Soome proletariaat vasakpoolse sotsiaaldemokraatia juhtimisel.⁴ 1977. aastal ilmunud «Soome töölisliikumise ajaloo»⁵ autorid näitavad avaral majandusliku ja poliitilise arengu tagapõhjal konkreetsele materjalile tuginedes Venemaa ja Soome tööliste revolutsioonilisi kontakte, millel oli suur tähtsus Soome proletariaadi klassivõitluse edendamisel. Kuid viimaste aastate töödes pole spetsiaalselt uuritud Venemaa ja Soome revolutsioonilise sotsiaaldemokraatia sidemeid 1905.—1907. aastal ega selle mõju töölisliikumisele.⁶

Juba enne Oktoobrirevolutsiooni tunnistas Vene ofitsiaalne kirjandus, et Kesk-Venemaa sündmused ei saanud jätta mõju avaldamata revolutsioonile Soomes. Konstateerides Soome osavõttu «1905. aasta mässust» omistati poliitilises võitluses suur osa Soome liberaalsele kodanlusele.⁷ Kodanlik-liberaalsed vene autorid ei saanud eitada Venemaa ja Soome revolutsioonilise töölisliikumise orgaanilist seost, kuid nad piirasid Soome tööliste võitluse liikumisega demokraatliku valimisreformi eest.⁸

Ka tolleaegsed kodanlik-liberaalsed Soome autorid peavad 1905.—1907. aasta sündmusi Soomes «hädavajalikuks» revolutsiooniks, mis on esile kutsutud rahvusliku ülesandega vabastada Soome isevalitsuse ikkest.⁹ Soome vabastusliikumise taandasid nad kodanlike parteide moodustamise protsessile, pidasid revolutsiooniliseks jõuks liberaalset rahvuslikku kodanlust, kes juhtis Soome rahvahulkade võitlust tsarismi vastu. Nad eitasid kategooriliselt Soome töölisliikumise rahvusvahelist klassiloomust, ignoreerides isegi dokumentaalseid materjale vasakjõude tegevusest Soome Sotsiaaldemokraatlikus Parteis. 1905. aastale Soomes on pühendatud kaks köidet S. Roosi neljaköitelisest põhjapane-

³ Kuusinen, O. W. 1) Sosialismi ja yksilön vapaus. — Sosialistinen Aikakauslehti, 1906, nr. 2—3, 11—14, 39—44; 2) Porvarillisen valtiotaiden vararikko. — Sosialistinen Aikakauslehti, 1906, nr. 14, 314—324; 4) Eduskuntataistelu on hyvä, vaikei se yksin auta. — Sosialistinen Aikakauslehti, 1906, nr. 15, 337—339; 5) Oulun puoluekokouksen periaatteellinen merkitys. — Sosialistinen Aikakauslehti, 1906, nr. 15, 339—347; 6) Anarkia ja vallankumous. — Sosialistinen Aikakauslehti, 1906, nr. 17, 388—398; 7) Venäjän vallankumouksen taloudelliset, yhteiskunnalliset ja henkiset syyt. — Sosialistinen Aikakauslehti, 1906, nr. 22, 544—549; 8) Sananen sivistuskysymyksestä ja meidän sosialistisesta kirjallisuudestamme. — Sosialistinen Aikakauslehti, 1906, nr. 24, 521—525; Коллонтай А. М. Жизнь финляндских рабочих. СПб., 1903; Коллонтай А. М. Финляндия и социализм. Сборник статей, не появившихся в печати в России. СПб., 1906; Ильинский Я. С. Революция 1905 года в Финляндии. — Вопросы истории, 1955, № 12, 45—62; Сюкияйнен И. И. Революционные события 1905—1907 гг. в Финляндии. — В кн.: Первая русская революция 1905—1907 гг. и международное революционное движение. Ч. I. М., 1955, 302—338; Власова М. Н. Пролетариат Финляндии в годы первой русской революции (1905—1907). Петрозаводск, 1961.

⁴ Suurlakkovuosi 1905. Toimituskunta: I. Tuominen, S.-K. Kilpi, K. L. Kulo, A. Hyyönpen. Kuopio, 1955; Hyyönpen, A. Suomen vanhan työväenpuolueen historia. Kuopio, 1955.

⁵ Suomen työväenliikkeen historia. II painos. Toimituskunta: L. Haataja, S. Hentilä, J. Kalela, J. Turtola. Helsinki, 1977.

⁶ Vt. Овчинникова А. Я. К вопросу об изучении революционных связей российского и финляндского пролетариата в период революции 1905—1907 гг. М., 1979. Депонирована в ИНИОН АН СССР, № 4130.

⁷ Липранди А. П. Финляндский вопрос. К столетию присоединения. СПб., 1909; Владимирова В. Революция в Финляндии при князе И. Оболенском. СПб., 1912.

⁸ Южаков С. Торжество мирной революции в Финляндии. — Русское богатство, 1906, № 8, 118—123; Лейтес К. Рабочее движение в Финляндии. — Мир божий, 1906, № 1, 41—52.

⁹ Finlands författningskamp 1898—1905. Helsingfors, 1907; Danielson-Kalmari, J. R. Meikäläinen sosialidemokratia. Helsinki, 1906; Caspar, I. I. La résistance légitime en Finlande. Paris, 1913.

vast uurimusest.¹⁰ Ta püüdis esitada 1905. aasta oktoobristreiki Soomes ainult Vene streikide stiihilise «kajastusena», mitte aga Soome ja Vene proletariaadi internatsionaalse solidaarsuse avaldusena.¹¹ Juhtiva osa 1905.—1907. aasta liikumises omistab S. Roos kodanlikele põhiseaduslastele.

Revolutsioonieelse historiograafiaga liitub 1920.—1930-ndate aastate kodanlik ajalookirjandus, kus kogu Soome poliitiline ajalugu taandatakse põhiseaduse kriisidele, Soome kodanluse liikumisele, kodanlike parteide moodustamisele.¹² Parempoolsete sotsiaaldemokraatide töodes väidetakse, et ei massiline töölisliikumine ega sotsiaaldemokraatide endi tegevus olnud seotud Soome rahvusliku vabastusliikumisega ega Vene revolutsioonilise liikumisega.¹³ Ka pärast Teist maailmasõda käsitleb Soome parempoolne sotsiaaldemokraatlik historiograafia töölisliikumise ajalugu reformistlikelt positsioonidelt.¹⁴ Kõige suurem uurimus 1905.—1907. aasta revolutsiooni ajaloost on parempoolse sotsiaaldemokraadi Y. K. Laine oma.¹⁵ Kasutades rohkesti allikmaterjali pööras ta suurt tähelepanu töölisühingute ja Soome Sotsiaaldemokraatliku Partei tegevuse uurimisele. Viidates Lääne-Euroopa reformistide töödele, nõustub Y. K. Laine nendega täiel määral, et tööliklass ei pea kasutama mitteparlamentlike võitlusvorme. 1949. aastal ilmunud Soome ajaloo üldkäsitlus ei puuduta tegelikult töölisliikumise küsimusi.¹⁶ E. Parmaneni töös «Võitluste raamat» pole 1905.—1907. aasta töölisliikumist õigupoolest uuritud, autori tähelepanu koondub kodanlike parteide tegevusele, nende koostööle Vene kodanlike parteidega, aktivistide (Soome Aktiivse Vastupanupartei liikmete) võitlusele Soome iseseisvuse eest.¹⁷

Ka Lääne-Euroopa ja Ameerika kodanlik historiograafia on mõningal määral käsitletud Soome revolutsioonijaloo probleemistikku vaadeldavast ajast. 1956. aastal ilmus ameerika autori A. Mazouri raamat «Soome ida ja lääne vahel»¹⁸, kus Soome tööliste revolutsiooniline võitlus on taandatud «noorte patriootide-terroristide tegevusele»¹⁹. A. Mazour paneb otsekui seinä Vene ja Soome sündmuste vahele ja peab 1905.—1907. aasta revolutsiooni alguseks Soomes 1904. aastat, kindralkuberner Bobrikovi tapmise aastat. J. H. Hodgson artiklis «Soome seisund Vene impeeriumis 1905.—1910. a.» ja O. v. Törne artiklis «Soome Suurvürstiriik Vene Keisririigis»²⁰ on valmis tunnistama, et oktoobristreigi juhtivad

¹⁰ Roos, S. Nationalstrejken i Finland. D. I—IV. Helsingfors, 1906—1910.

¹¹ Samas, d. I, 23.

¹² Schybergson, M. G. Finlands politiska historia 1809—1919. Helsingfors, 1923; Schybergson, M. G. Politische Geschichte Finnlands 1809—1919. Gotha—Stuttgart, 1923; Estländer, B. Elva årtionden ur Finlands historia, III, 1898—1908. Helsingfors, 1923; Oehquist, J. Das Löwenbanner des finnischen Volkes. Aufstieg zur Freiheit. Berlin, 1923; Alkutaipalelta. Muistelmia työväenliikkeen ensivaiheista. Helsinki, 1929; Stenroth, O. Puoli vuotta Suomen ensimmäisenä ulkoministerinä. Tapahtumia ja muistelmia. Helsinki, 1931; Juva, W. E. Suomen kansan aikakirjat. IX osa, 1899—1917. Helsinki, 1937.

¹³ Voionmaa, V. Sosialidemokratian vuosisata. I—II. Porvoo, 1906; Kymmenen vuotta Suomen työväenpuolueen muistoja ja ennätyksiä. Helsinki, 1909; Korpimaa, T. Maamme sosialidemokratia. Hämeenlinna, 1914.

¹⁴ Suomen sosialidemokraattinen työväenliike 1899—1949. Kirjoittaneet V. Hakkila, H. L. Mäkelin y. m. Helsinki, 1949; Tokoi, O. Maanpakolaisen muistelmia. Helsinki, 1959; Tanner, V. Kuinka se oikein tapahtui? Helsinki, 1949.

¹⁵ Laine, Y. K. Suomen poliittisen työväenliikkeen historia. I. Kansanvaltaisuuden läpimurto. Helsinki, 1951.

¹⁶ Suomen historian käsikirja. I—II. Toimittanut A. Korhonen. Porvoo, Helsinki, 1949.

¹⁷ Parmanen, E. J. Taistelujen kirja. Kuvauksia itsenäisyystaistelumme vaiheista sortovuosina. Porvoo, Helsinki, 1939.

¹⁸ Mazour, A. Finland between East and West. Princeton, 1966.

¹⁹ Samas, 25.

²⁰ Hodgson, J. H. Finlands Position on the Russian Empire 1905—1910. — Journal of Central European Affairs, 1960, July, 20, nr. 2; Törne, O. v. Die Stellung des Grossfürstentums Finnland im Russischen Reich 1899—1910. Marburg, 1966.

«elemendid» olid «sotsialistid ja aktivistid».²¹ M. G. Runeborg taandab kogu Soome vabastusvõitluse ajaloo Soome kodanluse liikumisele.²²

Nimetatud töodes pole mitte alati käsitletud Soome töölisliikumise ajalugu, mõnel juhul aga on vähendatud Soome proletariaadi osatähtsust ning tendentslikult valgustatud Soome tööliste võitluse üksikjuhte 1905.—1907. aastal. Nende autorid püüavad vastandada massilist töölisliikumist Soomes 1905.—1907. aasta ülevenemaalisele liikumisele, väites, et Soomes domineerisid rahvuslikud probleemid sotsiaalsete üle ning et Soome tööliklass nõudis ainult konstitutsioonilisi vabadusi.

Käesolev artikkel käsitleb Soome tööliklassi ja vasakpoolse sotsiaaldemokraatia ühist revolutsioonilist võitlust koos Vene tööliste ja bolševikega tsaari isevalitsuse vastu ning bolševistlike organisatsioonide tegevust Soomes.

*

Venemaa ja Soome tööliste ja revolutsioonilise sotsiaaldemokraatia rahvusvahelised sidemed ning revolutsiooniline koostöö said revolutsiooni ajal erilise tähtsuse, sest hävitada tsarismi ja lahendada rahvusküsimust sai ainult ühiste jõupingutustega. V. I. Lenin kirjutas 1901. aasta aprillis Rootsi Sotsiaaldemokraatliku Partei juhile K. H. Brantingile, et VSDTP peab väga tähtsaks «tutvustada venelastele üldse ja vene tööliste eriti poliitilist olukorda Soomes ja Soome rõhumist, samuti ka soomlaste visa võitlust despootia vastu».²³

Juba enne revolutsiooni hakkas Soome töölisliikumine üha enam kõrvale kalduma kodanlikust joonest. Helsingis loodi Proletaarne Komitee, suuremates linnades tööliste võitlussalgad, kus oli rohkesti Soome Sotsiaaldemokraatliku Partei liikmeid. Viiburi töölisühingu vene osakond tegutses aktiivselt, juhtides revolutsioonilist propagandat kohalikus garnisonis, kes «1904. aastani paistis silma oma vankumatu kindlusega ning ustavusega kohusele ja vandetöötusele».²⁴ Viiburis loodi 1904. aastal nais-tööliste illegaalsed ringid, kes levitasid revolutsioonilist kirjandust ja lendlehti linnas ja vene sõjaväelaste hulgas. Nad agiteerisid Soome noorsugu boikoteerima tsaari sõjaväkke kutsumist ja varustasid vene revolutsionääre salakorteritega.²⁵ Soome oli VSDTP revolutsioonilise pörandaaluse töö baas: Soome revolutsionääride abiga käis illegaalse kirjanduse ja relvade salatransport Venemaale.²⁶

1905.—1907. aasta revolutsioon oli otsustav etapp ühises võitluses. Soome lähedus Peterburile ning revolutsionääride sissevool keisririigi pealinnast ja Balti kubermangudest aitasid suuresti kindlustada Vene ja Soome tööliste klassisolidarsust. 1905. aastal, kui bolševikud valmistasid ette relvastatud ülestõusu, sai Soome VSDTP Peterburi komitee juures asuva tehnilise võitlusgrupi tähtsaks tegevusbaasiks. Selle grupi eesotsas seisid teatavasti bolševikud L. B. Krassin, N. J. Burenin ja S. I. Ignatjev. Töö Soomes käis range konspiratsiooni tingimustes. Soome revolutsionäärid tegid palju. «Soomlaste suhtumine meisse oli lihtsalt sõbralik, hea oleks liiga vähe öeldud,» meenutas üks VSDTP Keskkomitee juures asuva tehnilise võitlusgrupi liikmeid.²⁷ Soome revolutsionäärid

²¹ Törne, O. v. Die Stellung des Grossfürstentums Finnland im Russischen Reich, 27.

²² Runeborg, M. G. Finlands historia. 1971, 1.

²³ Ленин В. И. Полн. собр. соч., т. 46, 94.

²⁴ Государственный архив Финляндии (ГАФ). Фонд Финляндского Жандармского управления (ФЖУ), I делопроизводство, № 33, 15.

²⁵ Кийскинен А. И. За десятилетиями. Воспоминания. (Из революционного прошлого Финляндии). Петрозаводск, 1958, 10.

²⁶ Vt. Дашков Ю. Ф. У истоков добрососедства, 9—53; Futrell, M. Northern Underground. Episodes of Russian Revolutionary Transport and Communications through Scandinavia and Finland. 1863—1917. London, 1963, 35—65.

²⁷ 1905. Материалы и документы. Боевая группа при ЦК РСДРП. Статьи и воспоминания. М.—Л., 1927, 29.

aitasid bolševikel hankida relvi: sandarmeeria mittetäielikel andmetel veeti 1904. aastal ja 1905. aasta esimesel poolel välismaalt Soome üle 5000 püssi ja üle 7000 revolvri, laskemoon peale selle.²⁸ S. J. Witte kirjutas: «Peaaegu kogu relvastus, mida revolutsionärid kasutasid, tuli Venemaale Soomest.»²⁹ Kui 1905. aastal kaotati sandarmeeria piiripunktid, hakati relvi välismaalt Soome vedama takistamatult.

Revolutsiooniline illegaalne post Venemaalt Soome toimis ka pärast revolutsiooni algust: saadeti bolševistlikku ajalehte «Vperjod» ning suurem osa bolševistlikust korrespondentsist.³⁰ 1905. aasta algusest peale luuakse Soomes salakortereid ning kirjanduse ja proklamatsioonide varjupaiku.³¹ Üks Soome revolutsiooniline proklamatsioon kirjutas: «Vene revolutsionääre tuleb igati aidata... hankida neile relvi ning varjata neid meie maal nii Vene kui ka kohalike võimude jälitamise eest...»³² Tuleb märkida, et bolševikud rakendasid Soomes 1905.—1907. aastal laialdaselt «vasakpoolse bloki» taktikat, püüdes kaasa tõmmata mitteproulaarseid kihte, eriti Aktiivse Vastupanupartei liikmeid. Revolutsiooniline sotsiaaldemokraatia võitles järjekindlalt nende nationalismi vastu, kuid pidas vajalikuks ja võimalikuks mitmesuguseid võitluskokkuleppeid ja isegi ajutisi blokke nendega, et laiendada üldist tsarismivastast võitlusrinnet.

1905. aasta septembris toimus Kotkas VSDTP Soomes asuva sõjalise organisatsiooni ning Soome sotsiaaldemokraatia revolutsioonilise osa konverents. Otsustati taotleada, et VSDTP Keskkomitee saadaks propagandiste Soome, ning omandada veel üks trükimasin. Keskkomitee vastas teatega, et saabub veel 6 agenti. Oktoobris toimus konverents Mikkelil töölisühingus. Otsustati luua uued salgad Turus ja Lappeenrannas. Turu salk pidi tegelema Turu, Hämeenlinna, Vaasa ja Oulu linnas. Tehti ettepanek organiseerida rändagendi asemel rändgrupp, kelle peaesmärk oli pidada sidet salkade vahel ning osutada abi agitatsioonis.³³

Otsustades üksiku sandarmikorpuse staabi ettekande järgi kujunes Soome 1905. aasta oktoobris «vene revolutsionääride kindlaks varjupaigaks ja tugipunktiks, vene ja soome revolutsionääride vahel kujunes isegi liit».³⁴ Oma kirjas Nikolai II-le Peterburi revolutsionääride «kuritegelikust tegevusest» Soomes pidas Ministrite Nõukogu esimees krahv S. J. Witte vajalikuks luua Soomes salaagentuur, et tungida siin asuvate «revolutsionääride depoosse».³⁵ Soome kindralkuberner N. Gerard lisab Witte sõnadele, et «soome revolutsionääride järelevalvet tuleb teostada erilise politseivõimu, aga mitte üldise administratsiooni abil, kuna on siiski võimatu oodata siinseilt võimudelt energiat revolutsionääride vastases võitluses».³⁶

1905. aasta revolutsiooni kõrgseisu ajal kujunesid programminõuded «Maha isevalitsus», «Elagu demokraatlik vabariik» Venemaa ja Soome tööliste üldiseks loosungiks. Y. Sirola sõnade järgi Soomes «kõik said aru, et «Kõigi maade proletaarlased, ühinege!» pole tühi sõnakõlks».³⁷ Soomes paiknevad Vene sõdurid keeldusid rahvast tulistamast.³⁸

²⁸ Красная летопись, 1925, № 11/12, 101.

²⁹ Революция 1905 года и самодержавие. М., 1928, 28.

³⁰ Буренин Н. Е. Памятные годы. Воспоминания. Л., 1967, 42.

³¹ Первая конференция военных и боевых организаций РСДРП. Ноябрь 1906 г. М., 1932, 25.

³² ГАФ, ф. ФЖУ, XVII-3, л. 8.

³³ Центральный Государственный Военно-исторический архив СССР (ЦГВИА СССР), ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 8700, л. 18—18 об., 19.

³⁴ ГАФ, ф. ФЖУ, ч. I, IX-8, л. 3; Центральный Государственный Исторический архив СССР (ЦГИА СССР), ф. 1391, оп. 1, ед. хр. 59, л. 1.

³⁵ Революция 1905 года и самодержавие, 27.

³⁶ Samas, 28.

³⁷ Sirola, Y. Soome töölispartei tekkimise lugu. — Rmt.: Soome (Suomi). Kirjeldused Soome oludest. Koostanud M. Martna. Tallinn, 1909, 125—126.

³⁸ Пролетарий, 1905, 25 октября.

Soome tööliste võitlusvõime kasv oktoobri poliitilises üldstreigis avaldus Punakaardi loomises. Streigi keskkomitee tugines sellele oma tegevuses. Punakaardi koosseisu kuulus ka vene töölisi.³⁹ Punakaardi ülem J. Kock oli tihedates sidemetes vene revolutsionääridega⁴⁰, sealhulgas sotsiaaldemokraatidega, kes «astusid kontakti Punakaardi juhtidega ja avaldasid neile mõju», nagu korduvalt kanti ette Soome kindralkuberneri kantsleist⁴¹. Märtsi või aprilli algul 1906 V. I. Lenin ja J. Kock kohtusid.⁴²

1905. aastal käis V. I. Lenin korduvalt Soomes. On teada, et novembris 1905 kohtus ta Soome Sotsiaaldemokraatliku Partei sekretäri Y. Sirolaga⁴³ (1905—1906 oli sekretär). Samal ajal kohtus Lenin bolševike N. J. Burenini ja V. M. Smirnoviga.⁴⁴ Soome sotsiaaldemokraat E. Haapalainen on kirjutanud, et vene revolutsionääride hulgas, kellega soome seltsimehed kohtusid, olid bolševikud tähtsal kohal.⁴⁵ Revolutsiooni aastail käisid sageli Soomes N. K. Krupskaja, A. V. Lunatšarski, L. B. Krasin, M. N. Ljadov, V. V. Vorovski, N. J. Burenin, J. D. Stassova, V. A. Antonov-Ovsejenko ja M. N. Pokrovski. Suurt revolutsioonitööd tegid Soomes V. M. Smirnov, A. V. Igelström ja paljud teised. M. Gorki oli tihedates sidemetes Soome revolutsionääridega. Ta algatas korjanduse Soomes Sestroretski tööliste heaks, võttis osa revolutsioonilis-propagandistliku iseloomuga kirjandus- ja muusikaõhtuist, organiseeris korjandust VSDTP kasuks.⁴⁶ Aktiivses revolutsioonitöös paistsid välja Soome sotsiaaldemokraadid Y. Sirola, O. W. Kuusinen, E. Haapalainen, S. Alanne, L. Jalava, vennaksed Wuolijod, Vasténid ja Rahjad, J. Latukka, M. Uotinen, J. Kock, O. Engberg, U. Castrén, W. Borg ja paljud teised. V. M. Smirnov kirjutas, et «soomlaste abita oleks suurem osa seal tehtud konspiratiivsest tööst olnud mõeldamatu».⁴⁷

Revolutsioonilise liikumise tõus 1905. aastal rajas teed bolševike kontaktidele Soome Sotsiaaldemokraatliku Partei liikmetega. Pärast 1905. aasta revolutsiooni kõrgseisu hakati kõigis Soome Sotsiaaldemokraatliku Partei programmdokumentides rõhutama Venemaa vabastusliikumise tähtsust Soome töötajate võitlusele. 1905. aasta novembris avaldasid VSDTP ning SSDP IV kongress soovi pidada ühist revolutsioonilist võitlust tsaari isevalitsuse vastu.⁴⁸ SSDP IV kongress otsustas üksmeelselt teha partei juhtkonnale ülesandeks hoida pidevalt sidet VSDTP-ga⁴⁹ ning asutada Soome ja Vene sotsiaaldemokraatide ühendatud komitee.⁵⁰ SSDP V kongressil (augustis 1906 Oulus), kus vasakpoolsed olid ülekaalus, võeti vastu otsus rakendada revolutsioonilist võitlustaktikat ning astuda koos Vene revolutsioonilise liikumisega isevalitsuse vastu.⁵¹ Kongress volitas Haapalainenit pidama oma esindajana sidet VSDTP-ga.⁵² Vasakpoolsed

³⁹ ГАФ, ф. ФЖУ, ч. I, IX-8, л. 33.

⁴⁰ Первая конференция военных и боевых организаций РСДРП, 355.

⁴¹ ГАФ, Фонд Канцелярии Финляндского генерал-губернатора (КФГГ), IV-12, л. 14а.

⁴² Владимир Ильич Ленин. Биографическая хроника. Т. 2, 1905—1912, М., 1971, 237.

⁴³ Samas, 194—195.

⁴⁴ Samas, 194.

⁴⁵ Haapalainen, E. Suomen työväen ensimmäinen nousu. Leningrad, 1931, 4.

⁴⁶ Красный архив, 1936, № 5, 66—67; ГАФ, ф. КФГГ, I делопроизводство. V-1, л. 63—64.

⁴⁷ Smirnov V. M. Из революционной истории Финляндии 1905, 1917, 1918. Л., 1933, 5—6.

⁴⁸ Новая жизнь, вып. I. Л., 1925, 22; Новая жизнь, вып. II. Л., 1925, 6; Suomen sosialidemokraattisen puolueen neljannen (ylimääräisen) kokouksen (VII:nnen työväenyhdistyksen edustajakokouksen) pöytäkirja. Tampere, 1906, 77.

⁴⁹ Новая жизнь, вып. I, 10.

⁵⁰ Финляндская газета, 1908, 4/17 июня, № 83, 1.

⁵¹ Suomen sosialidemokraattisen puolueen viidennen edustajakokouksen pöytäkirja. Helsinki, 1906, 393.

⁵² Саломая Э. Влияние Великой Октябрьской социалистической революции на рабочее движение в Финляндии. М., 1967, 11.

sotsiaaldemokraatia positsioone aitas Soomes tugevdada ka see, et nende käes oli nüüd partei peahäälekandja ajaleht «Työmies» ning «Sosialinen Aikakauslehti». 1907. aasta algusest peale orienteerus SSDP vasak tiib otsesele kokkuleppele VSDTP-ga ühiseks eesmärgiks kuku- tada isevalitsus.⁵³ Seda näitavad ka SSDP nimel väljaantud proklamatsio- sioonid.⁵⁴

Pärast ülestõusu lüüasaamist detsembris 1905 oli Soome see koht, kuhu bolševikud kandsid üle suure osa revolutsioonitööd. Ametlikes riik- likes dokumentides märgiti, et «Vene revolutsionäärid voolasid massili- selt Soome».⁵⁵ 1906. aastast peale teetsesid aktiivselt vene osakonnad Viiburis ja Helsingis. Nad ühinesid SSDP vasaku tiivaga. Vene osakon- nad tegid revolutsioonilist propagandat, algatasid ühiseid väljaastumisi ja streike, püstitasid poliitilise üldstreigi loosungi.⁵⁶ Koos Punakaardi liikmetega tegelesid nad sõjalise ettevalmistusega.⁵⁷ Soome ja vene sot- siaaldemokraatide istungid toimusid tihti ajalehe «Työmies» toimetuses. Tõlgiks oli siin E. Haapalainen, aktiivsed olid Punakaardi soome rühma liikmed Valpas, Paasivuori, Sirola, Perttilä, Leino.⁵⁸

Kohalikud võimud püüdsid takistada Venemaalt tulnud revolutsionää- ride sidemeid Soome revolutsiooniliste organisatsioonidega, eelkõige Punakaardiga. See oli raske, kuna järelevalve vene revolutsionääride üle oli puudulik.⁵⁹ 1906. aasta algul kindralkuberneri juures toimunud nõupidamisel märgiti, et Punakaardi vastu pole võimalik abinõusid rakendada, kuna sõjaväge on vähe, ning tunnistati tingimata vajalikuks panna valmis Soomes paiknevad väeosad.⁶⁰ Punakaardi õppused Viiburi kindluse piirkonnas keelati ära.⁶¹ Kuid Punakaardi tegevus muutus aina aktiivsemaks, 1906. aasta märtsis tekkis uusi salku. Tsaari võimuorga- nid märkisid, et peaaegu iga Soome äsula annab teatud hulga puna- kaartlasi ning et Punakaardi salgad sünnivad sellisteski asulates, mida pole kaardilgi.⁶² 1906. aastast peale on Punakaardi liikmed tihedas kon- taktis kohalike garnisonide soldatitega.⁶³ Esialgu peeti Soomes paikne- vate vene soldatitega sidet vene osakondade kaudu, mille liikmed suut- sid luua Helsingi garnisoni soldatite seas hulga ringe.⁶⁴ 1906. aasta märtsis loodi Soome vasakpoolsete sotsiaaldemokraatide ning kohalike garnisonide revolutsiooniliselt meelestatud soldatite osavõtul streigiko- mite ühise revolutsioonitöö koordineerimiseks.⁶⁵

1906. aasta kevadel käis Soomes üldstreigi ettevalmistamine. Politsei avastas informatsiooni, mille olid koostanud «vene töölisagitaatorid ja soome sotsiaaldemokraadid revolutsiooniliste organisatsioonide tegevu- sest eelseisva streigi ettevalmistamisel Soomes».⁶⁶ Siseminister P. N. Dur- novo, tehes Nikolai II-le ettekande revolutsioonilisest liikumisest impee- riumis, märkis ära Soome Punakaardi salkade «eriti kuritegelikku» tege- vust, osutades muu hulgas sellele fakteile, et Helsingis toimusid 21.—23.

⁵³ ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 111310, 121.

⁵⁴ ГАФ, ф. ФЖУ, XVII/3, 7—8.

⁵⁵ ЦГИА СССР, ф. 1276, оп. 18, ед. хр. 57, л. 5.

⁵⁶ ЦГИА СССР, ф. 1276, оп. 18, ед. хр. 6, л. 1; Центральный Государственный архив Октябрьской революции (ЦГАОР СССР), ф. 102, ОО, ед. хр. 2, ч. 1, т. 4, л. 3.

⁵⁷ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 7, ч. 25, л. 7.

⁵⁸ ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 8700, л. 41; ед. хр. 8658, л. 56, 36; ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, оп. 1, ед. хр. 2, т. 4, л. 14; т. 2, л. 48; т. 3, л. 2а.

⁵⁹ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 7, ч. 25, л. 7.

⁶⁰ ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 8658, л. 82.

⁶¹ ЦГИА СССР, ф. 2222, оп. 1, ед. хр. 332, л. 164.

⁶² ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 8658, л. 168.

⁶³ Новая жизнь, вып. IV. Л., 1926, 19—20.

⁶⁴ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 2, ч. 1, т. 4, л. 1; ЦГИА СССР, ф. 1276, ед. хр. 6, л. 17.

⁶⁵ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 2, ч. 1, т. 4, л. 3.

⁶⁶ ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 1, ед. хр. 8658, л. 166—167.

(8.—10.) aprillini 1906 Punakaardi salkade esindajate (üks saja kohta) kongressi istungid.⁶⁷ Juttu on üksikasjust, sealhulgas sellest, et kokku tuli üle 250 inimese, ka kaugetest paikadest,⁶⁸ ning et arutati relvastumisküsimusi ja teotsemiskava võimaliku «sõjalise streigi» ajal.⁶⁹ Kongressi ajal peeti aktiivselt Punakaardi õppusi.⁷⁰

Kevadel ja suvel toimusid Helsingis, Viiburis ja teistes linnades «peaegu iga päev» ühised soome-vene miitingud ja demonstratsioonid⁷¹ ning sandarmivõimude kahetsusel «täiesti karistamatult».⁷² Neid organiseerisid Venemaalt tulnud revolutsionärid ja Punakaardi esindajad.⁷³ Vene osakonnad võtsid kõigest väljaastumistest osa täies koosseisus oma lip-pudega ning levitasid sealjuures VSDDP nimel hektografeeritud üleskutseid.⁷⁴ Miitinguid ja koosolekuid peeti ka Vene Töölismaja ruumides. Siin esinesid sageli sotsiaaldemokraatidest kõnemehed Venemaalt. Soome ja vene keeles esitati poliitilised loosungid: üldine, võrdne ja otsene valimisõigus, Asutava Kogu kokkukutsumine, ivalitsuse kukutamine, demokraatliku vabariigi kehtestamine; samuti üleskute valmistada relvastatud ülestõusuks.⁷⁵ Helsingis vennastusid 30. (17.) mail vene revolutsionäridega soome töölisel, kes rääkisid, et «liituvad jalamaid üldstreigiga, kui see puhkeb impeeriumis».⁷⁶

Soomest Politseidepartemangu tulnud ettekannetes on kogu aja tunda Soome palav revolutsiooniõhkkond. Rõhutatakse, et «Soome sotsiaaldemokraatide taktika on tihedas seoses ja sõltuvuses revolutsioonilistest sündmustest Venemaal, kus Soome tööliste arvates vabastusliikumine teeb suuri edusamme».⁷⁷ Ka «Finlandskaja gazeta» osutas Vene ja Soome sotsiaaldemokraatia taktika ühtsusele.⁷⁸

Revolutsioonilise liikumise eripäraks 1906. aastal oli tsaariarmee kiire kaasatõmbamine. Kõige aktiivsemat propagandat Vene sõjaväes ja laevastikus tegi VSDDP sõjaline organisatsioon Soomes, mis oli üks suuremaid Kroonlinna, Kaasani, Sevastopoli, Krasnojarski, Riia ja Liibavi omade kõrval. Sõjalise organisatsiooni koosseisu kuulusid 8. Soome laskurpolgu ja kindluse suurtükiväe reamehed, Viapori suurtükiväehvitserid, 1. Soome laskurpolgu mehed jt. Revolutsioonilises koostöös etendasid aktiivset osa Helsingi Töölisliit ja ajalehe «Työmies» toimetus.⁷⁹ Nende peaülesanne oli valmistada tegelikult ette madruste ja soldatite relvastatud ülestõus koos Soome töötajatega. Soome vasakpoolsete sotsiaaldemokraatide ja bolševike tegevust tuleb pidada selle üldise ülestõusu koostisosaks, mida bolševikud valmistasid ette Venemaal. Revolutsioonitööks soldatite hulgas saatsid vasakpoolsed Soome sotsiaaldemokraadid propagandiste; need teotsesid koos VSDDP sõjalise organisatsiooni liikmetega ning bolševikega, kes olid saadetud tööle soldatite hulka. Luureorganisatsiooni juhataja Soomes kandis ette: «Nende propagandistide julgus läks nii kaugemale, et nad läksid oma üleskutsetega otse

⁶⁷ Революция 1905—1907 гг. в России. Документы и материалы. Второй период революции. Ч. I, кн. 1. М., 1957, 119.

⁶⁸ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 2, ч. I, т. 3, л. 12.

⁶⁹ Революция 1905—1907 гг. в России. Второй период революции. Ч. I, кн. 2, 119.

⁷⁰ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 2, ч. 1, т. 4, л. 14.

⁷¹ Революция 1905—1907 гг. в России. Второй период революции, ч. 2, кн. I, 32.

⁷² ГАФ, ф. ФЖУ, XXII, № 2821, л. 23.

⁷³ ГАФ, ф. ФЖУ, ч. I, XV, л. 51; ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 2, ч. I, 1907, л. 111.

⁷⁴ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 2, ч. 1, т. 4, л. 22; т. 2, л. 111; т. 3, л. 23.

⁷⁵ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 2, ч. 1, т. 4, л. 14, 22, 30; т. 3, л. 27.

⁷⁶ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 2, ч. 1, т. 2, л. 111.

⁷⁷ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 2, ч. 1, т. 3, л. 27, 23; т. 2, л. 111.

⁷⁸ Финляндская газета, 1906, 3/16 июня, № 82, 2.

⁷⁹ ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 6705, л. 93; ед. хр. 8700, л. 38 об.

kasarmutesse, «mis nad otse külvasid üle» proklamatsioonidega.»⁸⁰ Peale ajalehe «Kazarma» (seda anti välja Peterburis) ja bolševistlike proklamatsioonide levis laialt ajaleht «Vestnik kazarmō» (VSDTP Soomes asuva sõjalise organisatsiooni häälekandja). Ajaleht ilmus Viiburis, kuhu Soomest tulevate ettekannete järgi «oli asunud VSDTP osakond».⁸¹ VSDTP sõjalise organisatsiooni kogu kirj vahetus Peterburiga käis Soome vasakpoolsete sotsiaaldemokraatide kaudu.⁸² Paljud vene keelt oskavad soomlased olid Vene sõjaväe ja Punakaardi vahemehed.⁸³ VSDTP sõjalise organisatsiooni Helsingi grupi nõupidamiskoht oli Helsingi Töölisühingu ruumides. Grupp pidas polkudega kontakti polgukomiteede kaudu ning nende kaudu roodukomiteedega. Teiste linnadega sidepidamiseks oli Helsingis loodud rändgrupp. VSDTP sõjaline organisatsioon Soomes oli materiaalselt hästi varustatud. Organisatsioon sai ka Soome sotsiaaldemokraatidelt toetust.⁸⁴ Soome sotsiaaldemokraatlikud organisatsioonid tundsid, kui tähtis osa oli Vene sõjaväel Soomes üldstreigi ja relvastatud ülestõusu korral, ega säästnud ei jõudu ega raha kontaktide loomiseks vene soldatite ja madrustega. Ajalehe «Työmies» toimetuses peeti sageli VSDTP sõjalise organisatsiooni ja Soome Sotsiaaldemokraatliku Partei esindajate komiteede istungeid. Soome sotsiaaldemokraadid paljundasid hektograafil revolutsioonilist informatsiooni ning levitasid seda soldatite hulgas.⁸⁵ Jaanuaris-veebruaris 1906, kui peeti võitlust üldise valimisõiguse eest, selgitasid soome revolutsionäärid soldatitele selle võitluse tähtsust, püüdes vältida Vene sõjaväe osavõttu revolutsiooni võimalikust mahasurumisest Soomes. Neil illegaalsetel koosolekutel peeti loenguid ja vestlusi. Soldatitele anti kaasa suurel hulgal sotsiaaldemokraatlikku kirjandust.⁸⁶

Sidemed tugevnesid arvukatel miitingutel, mida SSDP organiseeris Vene soldatitele kohalike elanike osavõtul.⁸⁷ Miitinguil oli alati 100—500 või enamgi soldatit ja madrust.⁸⁸ Ühel ühisel manifestatsioonis Helsingis lauldi «Internatsionaali» kuues keeles: soome, rootsi, vene, läti, eesti ja juudi keeles. «Mulje oli grandioosne,» kirjutas N. J. Burenin.⁸⁹ Aktiivse lendele- ja suulise propaganda tulemusel sõjavägi revolutsioneerus kiiresti, nagu Vene vägede staapide mitmesugustes raportites Soomest on korduvalt osutatud.⁹⁰

Viapori ülestõusu eel 1906. aasta suvel oli korda läinud haarata propagandast kõik Soomes paiknevad väed: 8 laskurpolku, välisuurtükivägi, mägisuurtükivägi, kuulipildujaväeosad, kindlusväed Viaporis ja Viiburis (jalavägi, suurtükivägi, minöörid, sapöörid, telegraafikomando, inse-nerikomando, laatsaret). 1906. aasta juuli keskel, pisut enne ülestõusu algust, moodustas VSDTP sõjalise organisatsiooni Soomes asuv keskgrupp Sõjalise Võitluskeskuse, kuhu kuulusid Soome Punakaardi keskrühma ja Viapori sõjalis-parteilise organisatsiooni komitee esindajad.⁹¹ Helsingis ja Viiburis toimusid garnisoni soldatite ja Punakaardi ühised miitingud.⁹²

⁸⁰ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 2, ч. 1, т. 4, л. 28; ГАФ, ф. ФЖУ, XXII, № 2821, л. 26.

⁸¹ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 9, ч. 66, т. 1, л. 7, 205.

⁸² ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 8700, л. 22.

⁸³ ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 8624, л. 194.

⁸⁴ Первая конференция военных и боевых организаций РСДРП, 326—330; ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 8700, л. 41 об.

⁸⁵ ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 8700, л. 70 об.

⁸⁶ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 2, ч. 1, т. 4, л. 28.

⁸⁷ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 2, ч. 1, т. 2, л. 8.

⁸⁸ Первая конференция военных и боевых организаций РСДРП, 25.

⁸⁹ Буренин Н. Е. Памятные годы, 119.

⁹⁰ ЦГВИА СССР, ф. 3317, оп. 1, ед. хр. 141, л. 57.

⁹¹ Первая конференция военных и боевых организаций РСДРП, 74.

⁹² ЦГИА СССР, ф. 1276, ед. хр. 6, л. 17.

Viapori kindluse soldatite ja madruste ülestõusust võtsid väga aktiivselt osa Helsingi töölised ja Punakaart. VSDTP Peterburi komitee pööras tööliste poole üleskutsega liituda poliitilise üldstreigiga.⁹³ Streiki toetasid Moskva ja Peterburi, kus streikis umbes 80 000 töölist.⁹⁴

Otsekohe pärast Viapori ülestõusu mahasurumist võeti SSDP V kongressil parema tiiva survel vastu otsus likvideerida Punakaart. Sellest otsusest hoolimata muutsid vasakpoolsed Punakaardi põrandaaluseks organisatsiooniks. Otsustati moodustada umbes 17 asulas nn. võitlus-tuhatkonnad, mis teotseksid sõltuvalt Venemaa sündmustest ning vajaduse korral liituksid VSDTP sõjalise organisatsiooniga Soomes.⁹⁵ Nad pidid toetama VSDTP sõjalise organisatsiooni vene agitaatorite tegevust sõjaväes.⁹⁶ Novembrikuus Tampere toimunud VSDTP sõjaliste ja võitlusorganisatsioonide esimesel konverentsil otsustati jätkata relvastatud ülestõusu organisatsioonilist ja tehnilist ettevalmistamist; valiti sõjaliste ja võitlusorganisatsioonide ajutine büroo, kellele tehti ülesandeks töötada välja Ülevenemaalise Sõjalise Võitlusorganisatsiooni loomise projekt.

1906. aasta novembris otsustas Soome senat tsaarivalitsuse survel lasta kohalikel võimudel areteerida Soome territooriumil asuvad revolutsionärid. 25. (12.) novembril toimus Helsingis mitme tuhande osavõtjaga demonstratsioon senati otsuse vastu anda Vene revolutsionärid tsaarivõimudele välja.⁹⁷ SSDP juures Helsingis loodi I. Igelströmi, Y. Sirola ja E. Sörmuse aktiivsel osavõtul Vene Poliitiliste Pagulaste Abistamise Komitee⁹⁸ ning alustati selle heaks korjandusi. Komitee korraldas igal pool avalikult revolutsioonilist laadi pidusid.⁹⁹ Viiburi Vene Vastastikuse Abi Ühingus oli 1906. aasta algul umbes 400 liiget ning 1907. aasta novembris 500 liiget.¹⁰⁰ Tema töös andsid suurt abi töölistele ja revolutsioonilise meelsusega intelligents.

1906. aasta detsembris valmistatakse Soomes väga energiliselt ülestõusuks. 9. jaanuaril (27. detsembril) toimus Helsingis Punakaardi endise kantselei hoones VSDTP Soomes asuva sõjalise organisatsiooni ja Punakaardi koosolek. Seal arutati relvastatud ülestõusu organiseerimist riigis ning tegevuse kooskõlastamist.¹⁰¹

Olles 1905.—1907. aastal võitnud kätte demokraatlikud vabadused, jäi Soome oma poliitiliste olude tõttu Vene revolutsiooni üheks tähtsaimaks võitlusbaasiks. Bolševikud pidasid Soome sotsiaaldemokraatide abiga palju konverentse ja kongresse (ainuüksi Terijoel peeti 1906.—1907. aastal 9 väga tähtsat partei nõupidamist).¹⁰² Soome kindralkuberner kirjutas 1907. aastal: «Need koosolekud omandasid Viiburi kubermangu piires peaaegu kroonilise iseloomu, eriti Terijoel, olles sealjuures valitsusvastase iseloomuga.»¹⁰³

1907. aastal jätkasid Soome ja Vene sotsiaaldemokraadid tööd soome ja vene tööliste ning soldatite ja madruste hulgas. Organiseeriti protestimiitinguid kohtupidamise vastu Viapori ülestõusust osavõtnud soldatite üle ja korjandusi süüdimõistetud Punakaardi liikmete heaks.¹⁰⁴ Kõigis linnades, kus paiknesid Vene väed, tegutsesid aktiivselt edasi vanad konspiratiivkorterid ja loodi uusi (Vene Töölisühingu, Soome Töölis-

⁹³ Революция 1905—1907 гг. в России. Второй период революции. Ч. 2, кн. I, 273—274.

⁹⁴ Революция 1905—1907 гг. в России. М., 1975, 332.

⁹⁵ ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 8700, л. 15.

⁹⁶ Samas, л. 39.

⁹⁷ Дашков Ю. Ф. У истоков добрососедства, 100—101.

⁹⁸ Смирнов В. М. Из революционной истории Финляндии, 47—48.

⁹⁹ ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 8649, л. 3 об.

¹⁰⁰ Финляндская газета, 1907, 25 ноября / 8 декабря, № 168, 2.

¹⁰¹ ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 11310, л. 6 об.; ед. хр. 8649, л. 4.

¹⁰² Vt. Ленин в Петербурге. Л., 1957, 101—103.

¹⁰³ ГАФ, ф. КФГГ, I делопроизводство, № 212, л. 3 об.

¹⁰⁴ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 9, ч. 66, т. 1, л. 119, 102; 3/1, л. 12.

ühingu jt. ruumides), kus «agitaatorid varustavad alamväelasi illegaalse kirjandusega ning mõjutavad neid astuma sõjalistesse salaorganisatsioonidesse».¹⁰⁵ Sõjaväevõimud nõudsid Soome senatilt järjekindlalt seaduse vastuvõtmist, mis tunnistas igasuguse revolutsioonilise propaganda Vene vägedes «raskeks kuriteoks, mis ohustab riigi julgeolekut».¹⁰⁶ Soome sandarmivalitsus käskis rangelt valvata vene revolutsionääride tegevust.¹⁰⁷ Sellepärast korraldati paljud Venemaalt tulnud revolutsionääride koosolekud Soome kodanike koosolekute nime all, kuna viimastel oli koosolekuvabadus.¹⁰⁸ Võimud püüdsid seda takistada. Soome kindralkuberner käskis maahärradel ette kanda «kõigist kokkutulekutest ja seal vastuvõetud resolutsioonidest».¹⁰⁹ Sel ajal oli endistviisi tähtis osa Vene osakonnal Viiburis ja Helsingis.¹¹⁰ Siitkaudu levitati ajalehte «Vperjod», VSDTP Soomes asuva sõjalise organisatsiooni proklamatsioone ning muid VSDTP väljaandeid.¹¹¹ Punakaart pööras endiselt suurt tähelepanu sotsiaaldemokraatlike ideede propagandale sõjaväes.¹¹² Soome ja vene sotsiaaldemokraatide ühised koosolekud toimusid ajalehe «Työmies» toimetuse majas ning Helsingi Töölisühingus iga kahe nädala tagant.¹¹³

1907. aastal valmistati Soomes nagu Venemaalgi ülestõusu aktiivselt ette sõjatehnilisest küljest. VSDTP sõjaliste ja võitlusorganisatsioonide esimesel konverentsil valitud sõjaliste ja võitlusorganisatsioonide ajutine büroo koostas ülestõusu ettevalmistamise tööprogrammi. Selle töö juhtimine koondus VSDTP Keskkomitee juures asuvasse tehnilisse võitlusgruppi. Loodi propagandistide ning võitlussalkade organiseerijate ja instruktorite grupid. Kuokkalas loodi 1907. aasta aprillis laboratooriumkool ning pörandaalused relvatöökoad. Erigrupp juhtis relvade saatmist Soomest Venemaale ning välismaalt Soome kaudu Venemaale. Sellest võtsid aktiivselt osa Soome töölisel, kellelt konfiskeeriti korduvalt relva- ja laskemoonakaste, mis kuulusid Vene ja Soome sotsiaaldemokraatidele.¹¹⁴ Politsei avastas 1907. aasta mais Kuokkala laboratooriumkooli. Sealjuures areteeriti 22 revolutsionääri, kes kuulusid VSDTP Peterburi komitee juures asuvasse võitlusorganisatsiooni.¹¹⁵ Soome ja Vene sotsiaaldemokraatide ühine pörandaalune tegevus avaldus sotsiaaldemokraatlike proklamatsioonide trükkimises nii Soome kui Venemaa tarbeks. Nii trükiti ajalehe «Työ» trükikojas Viiburis 1907. aasta veebruaris suur hulk VSDTP proklamatsioone, mis kutsusid relvastatud ülestõusule ja kukutama kehtivat korda.¹¹⁶ Selleks tööks oli trükikoda kutsunud mitu vene ladujat ja hankinud suure hulga vene tähti.¹¹⁷ Helsingis avastas politsei pörandaaluse sotsiaaldemokraatliku trükikoja.¹¹⁸ 1906.—1907. aastal anti Viiburis välja illegaalseid bolševistlikke lehti «Proletarii» ja «Vperjod» ning VSDTP Moskva raudteelaste büroo häälekandjat ajalehte «Zeledorožnik».

Soome sotsiaaldemokraatide demonstratsioonid, miitingud ja koosolekud 1907. aastal avaldasid solidaarsust Vene proletariaadile ning

¹⁰⁵ ЦГАОР СССР, ф. 601, оп. 1, ед. хр. 2373, л. 1 об., 2.

¹⁰⁶ ЦГИА СССР, ф. 1276, оп. 18, ед. хр. 57, л. 55.

¹⁰⁷ ГАФ, ф. ФЖУ, I-7, л. 2—3.

¹⁰⁸ ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 8730, л. 18.

¹⁰⁹ ГАФ, ф. КФГГ, I делопроизводство, I-12, л. 3 об.

¹¹⁰ ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 11310, л. 113.

¹¹¹ Samas, ед. хр. 8705, л. 109.

¹¹² Samas, л. 69.

¹¹³ Samas, ед. хр. 11310, л. 91; ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 9, ч. 66, т. 1, л. 93.

¹¹⁴ ЦГВИА СССР, ф. 1343, оп. 10, ед. хр. 11310, л. 7.

¹¹⁵ ЦГИА СССР, ф. 1276, оп. 18, ед. хр. 61, л. 2—3; ГАФ, ф. ФЖУ, XXIV-2; л. 203, 233—234.

¹¹⁶ ЦГАОР СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 9, ч. 66, т. 1, л. 28, 33—34.

¹¹⁷ ЦГИА СССР, ф. 1361, оп. 1, ед. хр. 56, л. 1.

¹¹⁸ Финляндская газета, 1907, 13/26 января, № 6, 1.

VSDTP-le võitluses tsaari isevalitsuse vastu. Seda räägivad ka SSDP nimel väljaantud proklamatsioonid.¹¹⁹ Miitinguil ja koosolekuil arutati jätkuvalt relvastatud ülestõusu, mis planeeriti septembri esimestele päevadele. Avaldati veendumust, et sõjavägi liitub rahvaga.¹²⁰ Kuid Stolõpini reaktsioon, mis algas pärast 1907. aasta 3. juuni riigipööret, jõudis ka Soome, purustades revolutsionääride plaanid ning nõrgestades Venemaa ja Soome tööliste revolutsioonilisi sidemeid.

*

Rahvuslik vabastusliikumine Soomes 1905.—1907. aastal arenes lahtumatus seoses ülevenemaalise revolutsioonilise liikumisega. Rahvusvahelise solidaarsuse tugevdamiseks tegid Venemaa ja Soome revolutsioonilised sotsiaaldemokraadid siin kohaliku elanikkonna ning Soomes paiknevate sõjaväeosade soldatite ja madruste hulgas massilist agitatsiooni ja propagandat. See tegevus oli sihikindel ning vormilt mitmekesine. Ilmekas näide on Vene ja Soome revolutsionääride ühine töö VSDTP sõjalises organisatsioonis Soomes, VSDTP Peterburi komitee juures asuvas tehnilises võitlusgrupis ning muudes Soomes tegutsevates organisatsioonides.

Soome revolutsionäärid andsid suure panuse massilisse revolutsioonilisse liikumisse ning pörandaalusesse revolutsioonilisse tegevusse. Pole juhuslik, et Soome oli revolutsiooni väga tähtis sõjalis-tehniline baas. Relvade valmistamine, ostmine, hoidmine ja ülevedamine, bolševistlike ajalehtede ja proklamatsioonide väljaandmine Soomes, bolševistliku kirjanduse sissevedu Soome kaudu ning abi end Soomes varjavatele vene revolutsionääridele ühendas Venemaa ja Soome töölisi nende ühises võitluses tsarismi vastu.

Konkreetne ajaloomaterjal tõendab, et Soome töölistel ja revolutsiooniline sotsiaaldemokraatia asusid Vene tööliklassi poolele ega läinud kodanliku natsionalismi voolu. Soome proletariaadi rahvuslikke ülesandeid ei saanud lahendada kogu Venemaa toetuseta. Sellepärast 1905.—1907. aasta revolutsioonis rahvusvaheline ja rahvuslik liitusid ja põimusid üksteisega, kindlustades Venemaa ja Soome tööliste tegevusühtsuse.

¹¹⁹ ГАФ, ф. ФЖУ, XVII, л. 8—8 об.

¹²⁰ ЦГАОП СССР, ф. 102, ОО, ед. хр. 9, ч. 66, т. 1, л. 245.

Esitanud V. Maamägi

Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Ajaloos Instituut

Toimetusse saabunud
4. VI 1985

Алевтина ТАРВЕЛ

РЕВОЛЮЦИОННЫЕ СВЯЗИ РАБОЧЕГО КЛАССА РОССИИ И ФИНЛЯНДИИ В 1905—1907 гг.

В статье рассматриваются революционные связи российских и финляндских рабочих, большевиков и финляндских социал-демократов, деятельность большевистских организаций и групп в Финляндии в период первой российской революции 1905—1907 гг.

Данный вопрос имеет не только научное, но и политическое и идеологическое значение. В буржуазной литературе отвергается интернациональная и классовая природа рабочего движения. Так, например, существуют работы буржуазных авторов, касающиеся освободительного движения в Финляндии 1905—1907 гг., в которых утверждается, что национальные проблемы в Финляндии доминировали над социальными, при этом финляндское рабочее движение противопоставляется общероссийскому.

Однако конкретно-исторический материал свидетельствует, что национально-освободительное движение 1905—1907 гг. в Финляндии развивалось в неразрывной связи с общероссийским революционным движением. Стремление рабочего класса

Финляндии к союзу с российским пролетариатом отражало процесс классовой дифференциации, проходившей внутри наций и породившей тенденцию выхода национально-освободительного движения за рамки буржуазного национализма и поворота его в революционное русло. Если в 19 в. путь к свободе и национальной независимости народов Российской империи вел через общенациональное восстание этих народов, то в начале 20 в., со вступлением России в период империализма и буржуазно-демократической революции положение изменилось, поскольку национально-освободительная борьба стала развиваться под гегемонией пролетариата. В. И. Ленин рассматривал национальный вопрос в начале 20 в. в неразрывной связи с задачами борьбы народов Российской империи за социальный прогресс, т. е. в качестве проблемы, подчиненной задачам буржуазно-демократической революции и ее главному вопросу — свержению самодержавия. Ленин всесторонне обосновал необходимость активной поддержки национально-освободительного движения со стороны рабочего класса, отметив, что угнетенные народы Российской империи являются мощным революционным союзником российского пролетариата.

Общность целей и задач рабочих России и Финляндии способствовало то обстоятельство, что Финляндия являлась базой и опорным пунктом революционной подпольной работы РСДРП. С помощью финляндских революционеров еще до революции происходила тайная транспортировка в Россию нелегальной литературы и оружия как из самой Финляндии, так и из-за границы. Активная деятельность созданного накануне революции Русского отдела при Выборгском рабочем обществе была направлена на пропаганду революционных идей среди местного населения, а также среди солдат и матросов Выборгского гарнизона.

В статье анализируется роль Финляндии в подготовке вооруженного восстания, курс на которое был взят III съездом РСДРП. Уже к осени 1905 г. Финляндия стала важной базой работы Боевой технической группы при ЦК РСДРП. Деятельность этой группы не была бы эффективной без активной помощи и поддержки финляндских революционеров. Рассматриваются связи, сложившиеся между финскими красногвардейцами и большевиками, пропагандистская работа членов Военной организации РСДРП в Финляндии и финских левых социал-демократов в русских воинских частях, расположенных в Финляндии. Их деятельность проходила в едином русле общероссийской революционной агитации среди солдат русской армии. Революционной агитацией было охвачено и местное население. На конференции Военной организации РСДРП в Финляндии и финских левых социал-демократов, состоявшейся в сентябре 1905 г., было принято решение об увеличении числа пропагандистов в Финляндии и расширении базы для печатания нелегальной социал-демократической литературы.

Временные соглашения большевики заключали и с финскими «активистами», которые в своей программе и тактике борьбы смыкались с социал-революционерами. Эти соглашения в интересах борьбы не ограничивали партийной самостоятельности революционной социал-демократии, ее идейной борьбы за последовательную марксистско-ленинскую стратегию и тактику в революции. Тактика «левого блока», рассчитанная на привлечение непролетарских слоев, имела большое значение в Финляндии для расширения общего фронта борьбы против царизма.

Подъем революционного движения 1905 г. укрепил позиции левого крыла Социал-демократической партии Финляндии (СДПФ). В начале 1906 г. оно уже стало влиятельной силой. В руках «левых» был центральный орган СДПФ газета «Tuómies» («Рабочий»), а также «Sosialistinen Aikakaulehti» («Социалистический журнал»), которые уделяли на своих страницах большое внимание борьбе рабочего класса Финляндии и России. После высшего подъема революции 1905 г. во всех программных документах СДПФ подчеркивалось значение освободительного движения России для борьбы финляндских трудящихся. При участии финских «левых» и революционно настроенных солдат местных русских гарнизонов в марте 1906 г. был создан Стачечный комитет для координации совместной революционной работы. Общими усилиями были созданы мастерские по изготовлению бомб и взрывчатки, подпольные типографии для печатания большевистских газет и прокламаций, распространявшихся как в Финляндии, так и в России. Особая группа руководила транспортировкой оружия из Финляндии в Россию. Руководство этой работой было сосредоточено в Гельсингфорсе при Боевой технической группе. По ее инициативе велся сбор средств для РСДРП.

Конкретно-исторический материал показал, что хотя борьба трудящихся Финляндии и России протекала в различных условиях, тем не менее содержание и направление рабочего движения Финляндии определили коренные закономерности, присущие борьбе всего российского пролетариата. В период 1905—1907 гг. финляндские рабочие и революционно настроенные социал-демократы выступили на стороне российского рабочего класса, а не пошли в русло буржуазного национализма. Национальные задачи рабочего класса Финляндии не могли быть разрешены без поддержки рабочих всей России. Поэтому интернациональное и национальное в революции 1905—1907 гг. органически слеталось и взаимопроникало, обеспечивая единство действий рабочих России и Финляндии.

THE REVOLUTIONARY CONNECTIONS BETWEEN THE RUSSIAN AND FINNISH WORKING CLASS IN 1905—1907

The article discusses the connections between the Russian and Finnish workers, bolsheviks and Finnish social-democrats, the activities of the bolshevik organizations and groups in Finland in the period of the first Russian revolution in 1905—1907.

The above question is not only of a scientific but also of a political and ideological significance. Thus, for example, some bourgeois authors claim that in Finland national problems predominated over the social ones; at the same time those authors contrast the Finnish labour movement with the All-Russian one.

The concrete historical material, however, gives evidence that the Finnish national liberation movement of 1905—1907 developed in an unbroken connection with the corresponding revolutionary movement of Russia. The striving of the Finnish working class for a union with the Russian working class reflected the process of class differentiation that was taking place within Finland's nations and contributed to the tendency of extending the national liberation movement beyond the confines of bourgeois nationalism, directing that movement towards the revolutionary current. If, in the 19th century, the road to liberty and national sovereignty of the peoples of the Russian Empire led through a general national uprising of those peoples, then at the beginning of the 20th century, with Russia entering into the period of imperialism and a bourgeois-democratic revolution, the situation became changed since the national liberation struggle developed under the leadership of the proletariat. V. I. Lenin treated the national question of the first years of the 20th century in an uninterrupted connection with the struggle of the peoples of the Russian Empire for social progress, i. e. as a problem subordinated to the aims of the bourgeois-democratic revolution and to its main issue — the overthrow of monarchy. Lenin entirely justified the necessity of an active support of the national liberation movement by the working class, stressing that the oppressed peoples of the Russian Empire are powerful revolutionary allies of the Russian proletariat.

The common aims and tasks of the labour class in Russia and in Finland were promoted by the circumstance that Finland represented a base and bridgehead of the revolutionary underground work of the Russian Social-Democratic Labour Party. With the help of Finnish revolutionaries, illegal literature and weapons were secretly transported to Russia both from Finland as well as from abroad already long before the revolution; at that time one of the most active organizations contributing to the propagation of revolutionary ideas among the local inhabitants and the soldiers and the navy of the Viborg garrison was the Russian section of the Viborg Labour Association.

The author analyses the role of Finland in the preparation of an armed uprising that had been resolved upon by the Third Congress of the Russian Social-Democratic Labour Party. Already by the autumn of 1905 Finland had become a base of major significance in the activities of the Military Technical Group at the Central Committee of the Russian Social-Democratic Labour Party. Without the active support by Finnish revolutionaries the efforts of that group could not have become as efficient as they proved to be. Attention is given to the study of the ties between the members of the Red Guard and the bolsheviks, to the work of the Military Organization of the Russian Social-Democratic Labour Party in Finland and the leftist social-democrats in the Russian troops stationed in Finland. Their activities proceeded in union with the All-Russian revolutionary propaganda among the soldiers of the Russian army. The revolutionary propaganda also involved the local population. At the conference of the Military Organization of the RSDLP in Finland and the Finnish leftist social-democrats in September 1905, the resolution was passed on increasing the number of propagandists in Finland and on the extension of the printing base of illegal social-democratic publications.

Temporary agreements were also concluded between the Finnish «activists» whose program and tactics of struggle coincided with those of the social-democrats. Those agreements, made in interests of the struggle in common, did not restrict the party independence of the revolutionary social-democracy or the ideological struggle for the consistence of the Marxist-Leninist revolutionary strategy and tactics. The tactics of the «leftist bloc», intended to attract the non-proletarian strata as well, were of a great significance in the extension of the common front of the anti-tsarist struggle.

The surge of the revolutionary movement of 1905 consolidated the positions of the left wing of the Social-Democratic Party of Finland. At the beginning of 1905 that party was already a power to be reckoned with: in the hands of the leftists were the newspaper «Työmies», the central organ of the SDPF as well as the «Sosialistinen aikakauslehti» which devoted great attention to the struggle of the working class in Finland and in Russia. After the culmination of the 1905 revolution all the programmatic documents of the SDPF stressed the significance of the Russian liberation movement in the struggle of the Finnish working class. With the co-

operation of the Finnish «leftists» and the soldiers of the local garrisons, the Strike Committee was formed in 1906, the task of which was to co-ordinate the revolutionary work in common. By joint efforts workshops were organized for making bombs and explosives, underground printshops for publishing bolshevistic newspapers and proclamations that were to be circulated both in Finland and Russia. A special group was entrusted with the transport of weapons from Finland to Russia; the guidance of that work was concentrated at the Military Technical Group in Helsinki. On its initiative, a collection of funds was also launched to support the RSDLP.

The concrete historical materials testify to the fact that despite the Finnish and Russian workers' struggle proceeding under different conditions, the contents and the orientation of the labour movement in Finland were determined by the fundamental regularities prevailing in the struggle of the entire Russian proletariat. In 1905—1907 the Finnish workers and the revolutionary social-democrats took the side of the Russian working class; they did not join the bourgeois nationalist movement. For that reason the international and national elements of the revolution of 1905—1907 were mutually integrated and fused, guaranteeing the unity of actions of the working class both in Russia and Finland.

*Academy of Sciences of the Estonian SSR,
Institute of History*

Received
June 4, 1985